

Історія II

12-06-2025

Тиждень #13

Лекція #13:

Україна після Другої Світової Війни 1945-1953
(початок – прозірки 44)

Завдання (з книжки *Новітня історія України 1945-2001*):

Прочитати:

Лекція #13:

Україна після Другої Світової Війни 1945-1953
ст. 7-12

Виконати:

Написати відповіді на питання 1-10 на ст. 12 в книжці *Новітня історія України 1945-2001*.

Україна після Другої світової війни

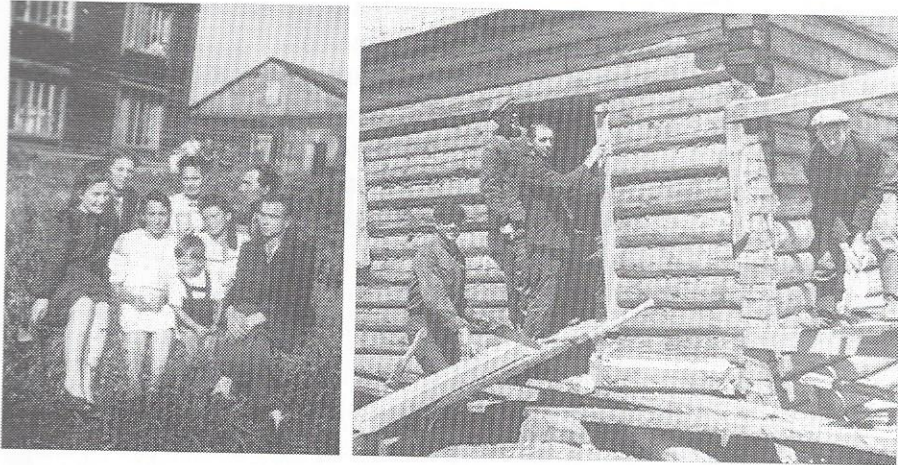
1. Наприкінці Другої світової війни радянські війська дійшли аж до західної частини Німеччини. Вони окупували цілу територію України та її сусідів. Після війни Радянській Україні було приділено Галичину, Буковину, Закарпаття і західну Волинь. Польщі Сталін віддав Лемківщину, Посяння з містами Перемишлем і Ярославом, Холмщину та Підляшшя. Чехо-Словаччина й надалі володіла Пряшівщиною, а до Білорусі відійшли райони Пінська і Берестя.

2. Під час цієї війни, яку комуністичний уряд фальшиво називав Вітчизняною війною, Україна зазнала величезних втрат. Понад сім мільйонів людей загинуло, а понад два мільйони німці вивезли на примусову працю, т. зв. „остарбайтери“. Знищено понад 700 міст і містечок і близько 30 тисяч сіл. Понад десять мільйонів населення залишилося без домівок. Також було знищено понад 15 тисяч фабрик і заводів, а економіка України постраждала на 40%. Крім того, забрано або знищено понад 46 мільйонів документів й 55 мільйонів книжок з архівів та бібліотек України, вивезено понад 300 тисяч експонатів з 155 українських музеїв.

3. З приходом більшовиків у 1944 р. багато українців, особливо інтелігенції, емігрували до Західної Європи, щоб врятувати своє життя та життя своєї родини від смерті, тюрми або заслання в Сибір. Інші перейшли в ряди Української Повстанчої Армії (УПА), яка чинила опір більшовикам до половини 1950-их років. Сталін призначив спеціальні війська Міністерства внутрішніх справ (таємної поліції НКВД) боротися з УПА і безоглядно нищити всіх, хто чинить опір або підтримує УПА. У кожному містечку НКВД шукав співробітників-шпигунів, „стукачів“, стежив за рухами селян, робив облави в селах та лісах. Понад 300 тисяч людей виселили з Західної України і вивезли до Сибіру, Казахстану, Північної Росії та в східні області УРСР. В 1995 р. вийшли спогади П. Судоплатова, одного з шефів СМЕРШу („Смерть шпіонам“), — спецрозвідки, що воювала з УПА в роках 1945-1952. Він описує, як організували оперативні групи в одностроях УПА, які нападали на людей, знущалися з них і ширили недовір'я до УПА. Один з тих розвідників був Б. Сташинський, який застрелив провідників ОУН — Лева Ребета і Степана Бандеру в Мюнхені. Ця боротьба тривала понад десять

4-ий жіночий табір ГУЛАГу, Инта, Комі АССР (північ Росії).

Українці, вислані до Сибіру.

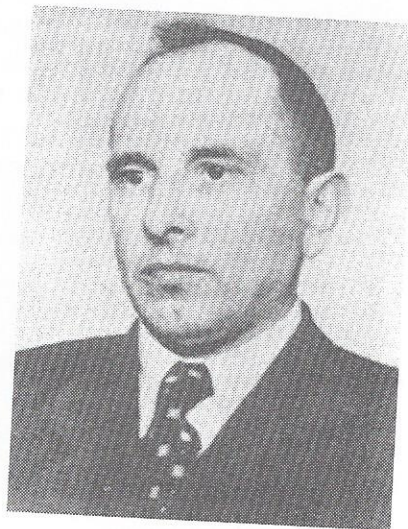
*Цвинтар політв'язнів ГУЛАГу, Инта, Комі АССР.
Фотографії надані Любою Брух (угорі праворуч).*

років (1943-1955). У 1950 р. з командувач УПА — генерал Тапринка (Роман Шухевич). З часом боротьба набула інших форм: саботажні страйки, організація громадського опору. У концтаборах ГУЛАГу ОУН і УПА зорганізували опір і страйки таборів, що перетворилися в масові бунти і страйки в Норильську, Караганді та Воркуті. Після смерті Сталіна багато справ було перекваліфіковано і багато в'язнів за Хрущової звільнено.

4. З територіальними змінами початковано обмін частинами території. З Галичини виселено близько мільйона поляків до Польщі. У Польщі депортовано півмільйона українців. Під знаком боротьби з українцями і Лемківщини поляки примусово виселили над 150 тисяч лемків і розселили в західній Польщі. Ця трагічна подія відбулася в 1947 р. в супроводі жорстоких воєнних дій, грабувань населення, нищення українських церков та сільських шкіл. Відділи УПА хоробро боролися проти людей від напасників. Вони навіть вбили генерала К. Сверчкова, який керував акцією „Вісла” полякам на поміч прийшли солдати Радянської армії і навіть чеські війська. Опір українців був зламаний, внаслідок чого лемки вивезені.

Сталін також депортував до СРСР з території середньої Азії з Криму 200 тисяч українців. Близько півмільйона німців, які були депортовані в Україну, також були туди вивезені. У 1948 році в Україні заарештовано 2.7 мільйона євреїв в Україні заарештовано після війни 800 тисяч. Більше

років (1943-1955). У 1950 р. загинув командувач УПА — генерал Тарас Чупринка (Роман Шухевич). З часом боротьба набула інших форм: саботаж, страйки, організація громадського опору. У концтаборах ГУЛАГу члени ОУН і УПА зорганізували опір адміністрації таборів, що перетворився на масові бунти і страйки в Норильську, Караганді та Воркуті. Після смерті Сталіна багато справ було переглянуто і багато в'язнів за Хрущова звільнено.

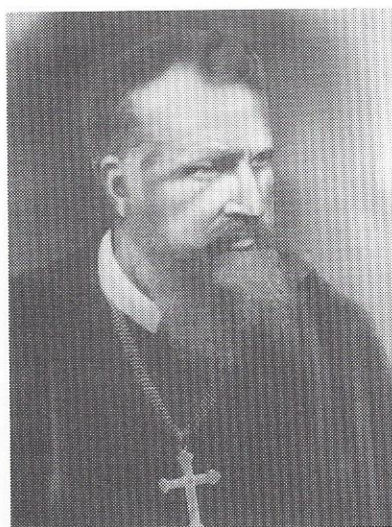
Степан Бандера

4. З територіальними змінами започатковано обмін частинами населення. З Галичини виселено більше мільйона поляків до Польщі, а з Польщі депортовано півмільйона українців. Під знаком боротьби з УПА в прикордонних районах Посяння і Лемківщини поляки примусово виселили з їхніх етнічних земель понад 150 тисяч лемків і розселили їх малими групами в північній та західній Польщі. Ця трагічна подія, що відома як акція „Вісла“, відбулася в 1947 р. в супроводі жорстоких боїв, грабувань населення, нищення українських церков та сільських господарств. Відділи УПА хоробро боролися людей від напасників. Вони навіть вбили генерала К. Сверчовського, який керував акцією „Вісла“. Але полякам на поміч прийшли советські і навіть чеські війська. Опір УПА був зламаний, внаслідок чого лемки були вивезені.

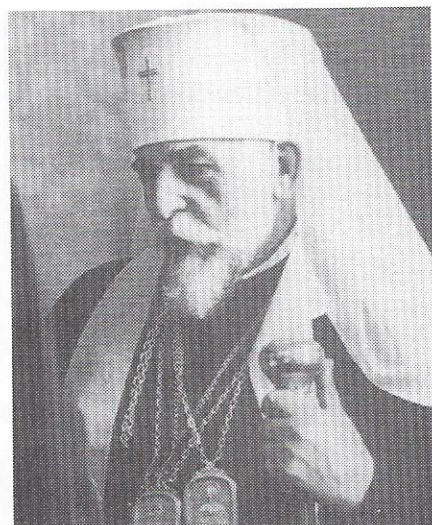

Генерал Тарас Чупринка

Сталін також депортував до Середньої Азії з Криму 200 тисяч татар. Близько півмільйона німців, які жили в Україні, також були туди вивезені. З 2.7 мільйона євреїв в Україні залишилося після війни 800 тисяч. Більшість

*Митрополит
Андрей Шептицький*

Кардинал Йосип Сліний

була знищена німцями під час війни. Натомість кількість росіян зроста з 4 мільйонів в 1939 р. до 7 мільйонів в 1959 році. Навіть в Галичині, де їх в 1939 р. майже не було, нараховано в 1959 році близько 300 тисяч.

5. Большевики заходилися перетворити Західню Україну в советську провінцію. Першою чергою рішили знищити Українську Греко-Католицьку Церкву (УГКЦ). Після смерти митрополита Андрея Шептицького (1 листопада 1944 р.) вони заарештували його спадкоємця митрополита Йосипа Сліпого, шістьох єпископів в Галичині і на Закарпатті та сотні священиків і вислали їх до Сибіру. У березні 1946 р. большевики влаштували у Львові т. зв. „Собор“, де 216 священиків і 19 мирян згодилися під примусом на з'єднання з російською православною церквою і скасували УГКЦ. Подібне відбулося і на Закарпатті в 1951 році, коли вбили єпископа Т. Ромжу. Однак багато священиків не визнали цього собору й підпільно продовжували свою душпастирську працю аж до легалізації УГКЦ в 1989 році.

Теодор Ромжа

6. Деякі права і полегшення Советська Ук-

раїна дістала під час Другої світової війни від Сталіна: власні Міністерства закордонних справ і оборони, членство в Організації Об'єднаних Націй, нагороди українських воєнків орденом Богдана Хмельницького, видання „Історії України“ М. Петровського та „Історії української літератури“. По війні Сталін доручив А. Жданову очолити боротьбу проти „лібералізації в культурі й проти західних впливів — космополітизму“ на людей Радянського Союзу та ще раз привернув їх до послуху різними методами та обов'язками.

Почався період „ждановщини“ — український письменник В. Сосяра потрапив у неласку за вірш „Любіть Україну“, оперу К. Данькевича „Богдан Хмельницький“ зняли з репертуару, українські видання почали звинувачувати в буржуазному націоналізмі. Сталін прислав Л. Кагановича до Києва, щоб той разом з М. Хрущовим не допустив розвитку українського національного життя, а навпаки — зупинив його.

7. Водночас із полюванням на „буржуазних націоналістів“ прийшла насильницька колективізація в Західній Україні, а у Східній вона була відновлена. Зібрані 1946 і 1947 рр. жнива були забрані державою, внаслідок чого населенню залишилося мало збіжжя. Новий голод прийшов на Україну — цей раз від голоду загинуло майже мільйон людей. Колективізація стала поширюватися.

Сталін змусив все населення відбудовувати знищені міста, села і фабрики безплатно у вільний від праці час, від 10 до 60 годин місячно — це так звані „суботники“. Були так само запроваджені примусові державні позики грошей.

Сталін не прийняв пропозиції американського президента Трумана і відкинув „Плян Маршала“. Пропоновано було допомогти Україні й СРСР відбудувати свої міста та піднести економіку. Через відмову Сталіна потерпіло все населення, бо мусіли своїми руками й своїм коштом відбудувати Україну.

8. Натомість Сталін удався до дальших диктаторських заходів. Він переслідував своїх генералів, які допомогли виграти війну, бо боявся їх популярності серед народу. Його шпигунська мережа вкрала в американців таємницю конструкції атомової бомби, і він розгорнув широку програму будівництва атомової зброї. Уже в 1949 р. СРСР мав бомбу. Зі своїми колишніми аліянтами Сталін розпочав добу „холодної війни“.

Через своїх прихильників та силою Червоної Армії Сталін захопив

владу в „сателітних країнах Європи“ — Польщі, Чехо-Словаччині, Угорщині, Румунії, Болгарії, Східній Німеччині та на деякий час в Східній Австрії, Югославії та Албанії. Встановив „залізну заслону“, яка ніби відділяла комуністичні держави від вільного світу. Давав допомогу різним комуністичним повстанцям, які захопили владу в Китаї (1949), Північній Кореї (1946), Північній В'єтнамі (1952), але зазнали невдачі в Греції, Індонезії, Малайях, Філіпінах. Спроба Північної Кореї поширити своє володіння в Південній Кореї в 1950 році закінчилася поразкою в Корейській війні (1950-1953).

Ця напружена доба називалася „холодною війною“ і загрожувала світові вибухом нової — ядерної війни, що могло означати знищення великої частини світу. Допіру розвал СССР 1991 року цю загрозу усунув.

Поясніть слова:

буржуазний націоналізм
Вітчизняна війна
т. зв. Собор 1946
„суботники“
СМЕРШ
„холодна війна“
голод 1946-47 рр.
Степан Бандера

акція „Вісла“
Тарас Чупринка
митрополит Йосип Сліпий
космополітизм
„залізна заслона“
Лемківщина
„ждановщина“

Дайте відповіді на запитання:

1. Яку територію втратила Україна після Другої світової війни?
2. Яких втрат зазнала Україна?
3. Як більшовики знищили Українську Греко-Католицьку Церкву?
4. Що таке акція „Вісла“?
5. Як змінилося населення України?
6. Як УПА воювала з більшовиками?
7. Як виглядала відбудова України?
8. До яких заходів удався Сталін?
9. Що Сталін дав Україні під час Другої світової війни?
10. Як довго тривав період „холодної війни“?